

Перехресні стежки (дуже стисло)

Іван Франко

1

Молодий адвокат Рафалович після суду приймає загальні вітання з приводу блискуче проведеного процесу за селянське пасовисько. Від цього процесу залежало його майбутнє.

До нього звертається Валеріан Стальський, "домашній інструктор" адвоката ще з гімназії. Він пропонує допомогти у пошуку помешкання й запрошує Рафаловича в "ресторацію".

2

Перед обідом Євгеній починає згадувати старі часи, думає про те, що колись Стальський був поганим інструктором, а він дуже боявся цього дорослого парубка. Інструктор більше бив сироту, ніж учив його.

Ще згадалося адвокатові, як кіт вкрав у Сталінського привезену опікуном Рафаловича ковбасу та як інструктор мучив тварину вдень і вночі. Скоро кіт здох.

Спогади викликають у Євгенія відразу до старого знайомого, який тепер перед ним запобігає.

3

Стальський розмовляє про їхнє з Євгенієм минуле і радіє з приводу успіхів колишнього підопічного. Говорить, що у нього добре серце, яке тішиться чужими успіхами.

Рафалович просить розповісти про відносини в тутешньому суді, і одразу на нього полилися потоки бруду.

Стальський розповідає, що він одружений, але дружина сумирна, тому не стане сваритися, якщо чоловік не прийде додому обідати. Євгенові від цих слів згадується страшний крик замученого кота.

4

Наступного дня Стальський приходить до Євгенія, щоб розповісти про знайдене помешкання, яке він радить викупити у господаря Вагмана. Дорогою розповідає про місто та його звичаї. Тут кожен все знає про іншого, бо місто невелике.

5

Рафалович робить візити до всіх шанованих людей міста, деякі з них дають Євгенію дружні поради. Виявляється, що Вагман, у якого він винайняв помешкання, — найбільший визискувач у повіті, а Стальський всюди хвалиться знайомством з молодим адвокатом.

Після візитів у Євгенія створюється враження, наче він "відбув мандрівку по якійсь каналізації".

6

Лише візит до бурмиистра Россельберга справив інше враження. Бурмистр є

польським патріотом, що намагається навіть змінити своє самовідчуття з "жидівського" на польське.

7

Зникнувши на деякий час, Стальський приходить до Євгенія напідпитку, той змушений запросити його до себе.

Тут Стальський чіпляється до сторожа Барана, просячи його розказати, як він втопив свою дружину. Сторож кидається на нього та починає душити.

Євгеній дивиться на це зі страхом та огидою. В кімнаті Стальський розповідає про злочин сторожа й звинувачує жінок в усіх бідах.

8

Інструктор розповідає Рафаловичу про свою дружину, жити з якою, на його думку, неможливо. Тільки за вимогою президента суду він мусив змінити своє привільне життя з безліччю любовних пригод на подружнє.

9

Стальський одружився з бідною дівчиною, яка закінчила виділову школу і мріяла стати вчителькою, бо сподівався на вдячність від неї. Крім того, дівчина мала невеликий капіталець. Та дружина не виправдала його надій, тому він почав зраджувати їй зі служницею.

Спочатку дружина плакала, що тішило Стальського, а потім почала вимагати звільнення служниці. Чоловік погодився, але мріяв тепер зробити життя дружини нестерпним.

10

Рафалович слухає старого знайомого з огидою. Стальський говорить, що з того часу він просто не розмовляє з дружиною.

Євгеній звинувачує його, але той тільки сміється. Адвокат обриває його, але гість проситься заночувати, бо інакше він скине, прийшовши додому, сонну дружину з ліжка, щоб помилуватися її жахом.

Євгеній тієї ночі не міг заснути.

11

Справи Рафаловича йшли добре, він має популярність у селян. Однак їм не подобається прямота Євгенія та небажання тішити їх марними надіями, як це робили інші адвокати.

Євгеній робить свою канцелярію україномовною.

Своею діяльністю новий адвокат розворушує мертве існування повіту.

12

До Євгенія приходять Вагман, який зголошується допомогти селянам викупити свої пасовиська і розповідає про те, що пани вважають адвоката своїм ворогом.

13

Євгеній вдруге бачить у сквері одягнену в чорне незнайомку. Йому здається, що це Регіна.

14

Євгеній згадує, як на одному з академічних балів познайомився з однією панночкою, у яку дуже закохався. Потім він загубив її слід, але одного разу зустрів на вулиці. Однак скоро вона зникла з його поля зору.

Він сподівається на нову зустріч з дівчиною.

15—17

Євгеній вважає себе охитимістом, він вірить у нову зустріч. Якось він побачив панночку у вікні будинку, де винаймав квартиру. Рафалович записується на уроки музики, які брала й дівчина.

Того ж дня його було представлено Регіні.

Уроки йшли успішно. Одного разу Євгеній зізнається Регіні у своєму коханні. Дівчина прощається та йде далі сама.

Коли Рафалович приходить на уроки музики, дівчина лагідно посміхається до нього.

Адвокат мріє про їхнє спільне майбутнє, але дізнається, що вона вийшла заміж і виїхала з чоловіком.

З того часу пройшов не один рік.

18—19

До Євгенія приходять селяни, які судилися з маршалком за пасовисько. Адвокат радить викупити землю, але його не розуміють: чому вони мають викупувати свою землю? Вони просять у Євгенія свою справу. Це зіпсувало адвокатові весь день. Він вирішує виїхати до Буркотина, щоб вивчити справу на місці.

20—23

Стальський запрошує Євгенія на вечерю з нагоди свого примирення з дружиною. Його дружиною виявляється Регіна.

Рафаловичу сниться страшний сон, у якому він бачить неживу Регіну у воді, намагається її врятувати, але не може.

Євгеній згадує подробиці вечора у Стальського. Жінка була зовсім безправна та змучена.

Євгеній пригадав, як до салону увійшла Регіна, одягнена в пом'яту шлюбну сукню, і сказала, що це — символ її найбільшого нещастя, до якого змусила тітка.

Стальський обурений поведінкою жінки. Він знущується з неї та Євгенія.

Адвокат повертається додому в розпуці. Раптом до нього приходить Брикальський.

24—25

Пан маршалок незадоволений порадою, яку Євгеній дав селянам. Він попереджує пана адвоката, що селяни тепер не його клієнти, тому нехай він не втручається у справу.

Євгеній засмучений позицією селян, яких він захищає. Вони ж самі зраджують його і себе.

У сквері він помічає Регіну й вибігає до неї.

26

Жінка зустрічає його спокійно. Обоє розповідають про своє життя. Регіна каже, що

дуже кохала Євгенія, але тепер душа її померла Чоловік пропонує їй виїхати звідси, та вона відмовляється. Вона не вірить у крадене щастя, взагалі в будь-яке щастя, вважає, що для неї все обернеться новими кайданами.

27

Рафалович вирішує сам виїхати в справах до гумніського суду, куди раніше їздив його практикант, а потім податися до Буркотина. Він мусить зустрітися та порадитися з отцем Зваричем.

Адвокат просить Барана замовити фіакр. Сторож, який вважає Євгенія антихристом, поводить загадково.

28

Ввечері Баран розповідає Вагманові, хто приходив до Рафаловича, як поводитися селяни, про що адвокат розмовляв зі Стальською. Приходив ще Шварц, якого вигнали з суду, та просив розповідати все про адвоката.

Вагман наказує сторожеві нічого не говорити.

В шинку до сторожа підходить Стальський і просить повідомляти його про зустрічі Євгенія з його дружиною.

29

Євгеній бачить дорогою бідні села, це викликає у нього меланхолію та сумні думки про темноту селян.

30—31

Отець Зварич повертається з похорону сімох дітей, які померли від щеплення зіпсованою вакциною. Замість віспи дітям було прищеплено гангрену. Тепер багато хто з них хворіє, а дехто помер. Адвокат з одним із селян та отцем Зваричем пишуть повідомлення до суду.

Зварич у гімназії мав прізвисько "тупа голова", він ледве закінчив семінарію, одружився та отримав парафію. Тут він став помічником селян у їхніх скрутах. Та далі не пішов: не став витягати селян з їхньої темноти.

32

Серед села Євгенія зупиняють селяни, які розповідають, що адвокат Шнадельський обіцяв їм за п'ятсот ринських викупити їхніх синів від бранки, тому що зараз має бути війна. Даремно адвокат намагається переконати їх, що війни немає, а Шнадельський — шахрай, якого вигнано з суду. Селяни йому не вірять.

33—34

Ілька Марусяка, громадського радного з ближнього села та клієнта Рафаловича, звинувачено в побитті жида, бо він не догодив якійсь групі людей у раді.

Суд вів тупий суддя Страхоцький, який зовсім не знав законів. Він підтримує противників Ілька, а його всіляко принижує. Рафалович пропонує жидам, які звинувачують радника, запрягнутися на торі. Ті відмовляються.

Виявляється, що Лейба з помічниками влетіли до Ілька в хату й почали його в'язати. Він захищався, і тепер його звинувачують у тому, що він побив Лейбу.

Суддя засудив Ілька до ув'язнення, але протоколянт подав картку, на якій було

записане помилування.

35-36

Дорогою Євгеній думає про заблукалих у хитросплетеннях судових справ селян. Він розмовляє з селянином, якого підвіз, та розпитує про справу з пасовиськом. Селяни віддали її Шнадельському, якому дуже довіряють. Рафалович розповідає про його шахрайства. Бричка зупиняється коло корчми.

37

у корчмі селяни радяться зі Шнадельським. Рафалович виходить на середину корчми і розповідає, що Шнадельський не є адвокатом, бо його вигнано за шахрайства. Той закликає селян бити Євгенія.

Зчиняється бійка між прибічниками Євгенія та Шнадельського. З натовпу Рафаловича витягує Демко Горішній.

38

Повернувшись, Євгеній подає скаргу проти лікаря, який робив щеплення, але суд не знаходить злочину в його вчинках, що обурює адвоката. Те ж сталося зі справою Шнадельського, яку вирішував суддя Страхоцький.

Євгеній пише статтю до львівського часопису про справи селян Галичини, але її конфісковано. Тоді адвокат надсилає статтю у Відень, де вона наробила багато шуму.

Рафалович вирішує організувати народне віче. Разом з отцем Зваричем та Семеновичем він створює комітет з підготовки віча й починає агітацію серед селян.

39

Пан маршалок вирішує привласнити гроші селянської каси, об'єднавши її з панською, та сплатити власні борги. Селяни не користуються можливостями своєї каси, бо мало знають і бояться.

40

Після викриття його діяльності Рафаловичем Шнадельський не має змоги заробити грошей. Але він хоче виїхати до Америки і потребує грошей, які сподівається заробити на посаді касира нової каси.

Тільки проти плану Брикальського виступив граф Кшивотульський.

41—43

Граф Кшивотульський незадоволений скасуванням панщини, яке, на його думку, розорило панів матеріально, а селян морально. Тому він дозволяє собі карати селян за старим звичаєм. Одного разу граф призначив селянинові двадцять п'ять канчуків.

У Шнадельського з'явилася можливість "остудити" графа: від імені селянина він пише скаргу до суду та просить провести слідство.

Брикальський запрошує графа на день народження дружини, щоб поговорити з ним і налякати. Кшивотульський розуміє, що це пастка. Він пропонує графові владнати справу й пристати на пропозицію реформи каси.

Брикальський дізнається, що його векселі викупив Вагман.

Баран, що живе в невеликій комірчині, знову підпадає під вплив божевільної ідеї про те, що Рафалович — антихрист. Він іде вулицями міста, стукаючи праниками в

корито. Тікає від поліцейських, та біля костелу з ним стався випадок. Сторожа внесли до шинку.

45—46

Стальський запрошує Шварца зі Шнадельським до себе й починає знущатися з дружини у них на очах. Вона вибігає з кімнати, коли чоловік вилив їй в обличчя лікер.

Гості почули шум біля костелу та вибігли на вулицю. Тут вони дізналися про поведінку Барана. Дорогою розмовляли про подружні стосунки Стальських. Шнадельський ділиться своїми планами щодо поїздки в Америку.

47

На Вагмана накладено штраф за поведінку Варана.

Лихвар розмовляє з Євгенієм про викуп панського маєтку селянами. Адвокат розповідає, що вони відмовились. Тоді Вагман пропонує Рафаловичу викупити дубовий ліс. Але той каже, що тоді селяни вважатимуть його паном і зовсім перестануть довіряти,

Вагман розповідає Євгенію про реформу каси та плани панів щодо неї.

48—49

Отці Зварич та Семенович відмовляються виступати на вічі, пояснюючи це темнотою селян. В канцелярії Рафалович говорить про віче з селянами Буркотина.

Євгеній подає написану українською мовою заяву про віче й староство. Це дратує старосту, який не розуміє "цієї монгольщини". Ще більше його обурює ідея скликати віче. Разом з Брикальським староста вирішує, що не можна допустити проведення віча.

50—51

Мотьо Парнас відмовляє Рафаловичу в приміщенні для віча.

Вагман намагається вмовити бурмистра Россенберга дозволити проведення зібрання.

Наступного дня бурмистр говорить зі старостою та радить йому дозволити віче, а також просить зібрати усіх євреїв.

52—53

Стальський розповідає дружині, що Євгеній скликає віче, і передбачає загрозу для нього. Потім звинувачує її у тому, що вона зустрічається зі своїм "коханцем". Жінка вибігає з кімнати.

Регіна згадує своє дитинство та думає про Євгенія, який захищає скривджених. Стальський не любить її за те, що вона чиста душею. Він хотів би зробити її брудною, щоб топтати ще більше.

Вона зрозуміла, що їй треба або зробити рішучий крок, або піти в могилу. Вона зібралася й пішла до Євгенія. Дорогою жінці зустрівся Баран, який упізнав її.

54

Регіна приходить до Євгенія, але той зустрічає її холодно, хоча й пропонує допомогти з розлученням. Його почуття вже згасли. Тоді жінка пропонує зробити внесок у справу віча. Адвокат відмовляється.

В цей час у двері рветься Стальський, і Регіна ховається в спальні.

55—56

Хвора уява Барана зовсім розігралася.

Вагман дає сторожеві листа та просить віднести на пошту. Але, зустрівши Регіну, Баран біжить у шинок попередити Стальського. Там Шварц видурює у нього адресованого Кшивотульському листа та дізнається, що застава маршалка викуплена графом.

Шварц пропонує Шнадельському вкрати у Вагмана заплачені графом гроші. Вони вбивають лихваря та тікають.

57—58

На очах у всіх Стальський б'є свою дружину мало не до смерті. Його намагаються відтягнути, але він не зупиняється.

Регіна лежить на підлозі і відчуває в душі щось жахливе. Потім вона вбиває п'яного чоловіка і вибігає на вулицю в хуртовину.

Разом з Бараном, що ходить вулицями, стукаючи в корито, потрапляє на міст. Сторож зіштовхує її з мосту та несамовито регоче.

Шварц і Шнадельський заходять до Стальського й бачать жахливу картину вбивства. Вони забирають цінні папери та коштовності.

59—60

Селяни збираються на віче, але його забороняють, бо будинок начебто небезпечний для життя. Бурмистр запрошує їх приєднатися до єврейського зібрання.

Таким чином, стараннями Вагмана та бурмиистра віче відбулося. Це розчарувало маршалка й старосту. На зібранні виступають бурмистр і Рафалович, до них приєднуються селяни.

Раптом віче переривають староста та комісар. Євгенія заарештовують. Скоро стає відомим, що повісився Вагман і зникла Регіна. Шварц змушений залишити спільника, який лежить у гарячці, в Берліні. Він сам тікає до Бремергафена.

Від графа дізнаються, що у лихваря мали бути великі гроші, яких тепер не знаходять. Коли зійшов сніг, знайшли тіло Барана, а з річки витягли тіло Регіни. З Берліна привезли Шнадельського, і він в усьому зізнався. Рафаловича звільняють, він вимагає від старости прилюдного визнання своєї помилки та скликання нового віча.

Критика, коментарі до твору, пояснення (стисло):

Соціально-психологічна повість "Перехресні стежки" змальовує важке становище селян Галичини та постійні визискування, викликані їх недостатньою поінформованістю про свої права. Адвокат Євгеній Рафалович — представник нової інтелігенції, яка намагається просвітити селянські маси, запалити в них бажання боротися за свої права, свою людську гідність. Намагання Рафаловича не завжди приносять свої плоди, бо селяни не розуміють його й не хочуть підтримувати.

Рафаловичу протистоять представники влади, судові чиновники, які користуються неграмотністю селян та за рахунок цього збагачуються.